

İşbu protokol ikamat mukevelesinin mütemmim cüzüdür. Bu mukavele ile beraber tasdik edilecek ve onunla aynı günde mer'iyet mevkiine girecektir.

Ankara: 29 ağustos 1931

Zekâî

M. Kazimir Olsowski

İngiltere ile mün'akit 28 Teşrinisani 1931 tarihli müzahareti adliye mukavelenamesi ve bunu musaddak Kanun

(28 Haziran 1932)

Madde 1 - İngiltere Hükûmeti ile Ankarada 28 teşrinisani 1931 tarihinde imza edilmiş müzakeratı adliye Mukavelenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 - İşbu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 -İşbu Kanunun icrasına Adliye ve Hariciye Vekilleri memurdur.

Mukavelename

Türkiye Reiscumhuru Hazretleri ile Büyük Beritanya, İrlanda ve Denizler ötesinde bulunan Beritanya Dominyonları Kralı ve Hindistan İmparatoru Hazretleri gayri nizai mevaddı dahi muhtevi olmak üzere hukuk ve ticaret işlerine taallûk edip mütekabilen mahkeme ve makamlarında cereyan eden muamelâtı adliyenin temşiyetine muaveneti mütekabile icrasını arzu buyurdıklarından bu maksatla bir mukavele aktine karar vermişler ve binaenaleyh murahhasları olmak üzere:

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri:

İzmir meb'usu ve Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerini ve

Haşmetlû Büyük Beritanya, İrlanda ve Denizler ötesinde bulunan Beritanya Dominyonları Kralı ve Hindistan İmparatoru Hazretleri:

Büyük Beritanya ve şimali İrlanda için:

Haşmetlû Beritanya Kralı Hazretlerinin Türkiye Cumhuriyeti nezdinde Fevkalâde sefir murahhas Asaletlû Sir George Russel Clerk G. C. M. G. C. B. Hazretlerini

Murahhas tayin etmişlerdir.

Bu murahhaslar usulüne muvafık bulunan salâhiyetnamelerini yekdiğerine tebliğ ederek atideki hususatta ittifak eylemişlerdir:

I

Mukaddeme

Madde 1

(1) Mukavele, gayri nizaî mevaddı dahi muhtevi olmak üzere, yalnız hukuk ve ticaret işlerine kabili tatbiktir.

(2) Bu mukavelede “Zatı Haşmetpenahi” kelimeleri, Büyük Beritanya, İrlanda ve Denizler ötesinde bulunan Beritanya Dominyonları Haşmetlû Kralı ve Hindistan İmparatoru manasını ifade eder.

(3) Bu mukavelede “Yüksek Âkit Taraflardan birinin (veya diğèrinin) arazisi” tabiri Zatı Haşmetpenahiye taallûku halinde İngiltere ve Galles arazilerile 17 inci maddede mezkûr teşmil ve 18 inci maddede mezkûr iltihak muameleleri hasebile Mukavelenin kabili tatbik olacağı herhangi diğèr arazi manasını ifade eder.

(4) “Yüksek Âkit Taraflardan birinin (veya diğèrinin) tebaası tabiri, Zatı Haşmetpenahiye taalluku halinde, her nerede mukim olursa olsun, Zatı Haşmetpenahinin bilûmum tebaası manasını ifade eyleyler.

II

Vesaikı adliye ve gayri adliye tebligatı

Madde 2

Yüksek Âkit Taraflardan birinin arazisinde tanzim edilen adlî ve gayri adlî vesikaların diğèr tarafın toprağındaki eşhasa tebliğı lâzım gelince, alâkadar taraf tebliğ edilecek olan bu vesikaları mübellagullehye, ihtiyarına göre, 3, 5 ve 6 inci maddelerde mezkûr tarihlerden biri ile tebliğ ettirebilir.

Madde 3

(a) Tebliğ talepnamesi Türkiyede ait olduğı Türk makamlarına irsal edilmek üzere bir Beritanya konsolosu vasıtası ile konsoloshanenin kâin bulunduğı vilayetin valisine, İngilterede Londradaki Türk konsolosu vasıtasile İngiltere “Supreme Court of Judicature”unun “Senior Master”ine gönderilecektir.

(b) İrsal olunan vesikanın sadır olduğı makamın ismini, tarafeynin esamisini ve evsafını, mübellagullehyhin ismini, sıfatını ve adresini ve mezkûr vesikanın cinsini müş’ir bulunan marûlbeyan talepname, tebliğın yapılacağı memleketin lisanında yazılmış olacaktır. Tebliğ olunacak vesika tebliğın ifa edileceğı memleketin lisanında yazılmış olacak yahut ona bu lisanda yazılmış mütercem bir nüsha merbut bulunacaktır. Bu tercümenin doğruluğı talepnameyi gönderen konsolos tarafından, yahut alâkadar memleketlerden birinin veya diğèrinin resmî veya muhallef bir mütercimi canibinden tasdik edilmiş bulunacaktır.

(c) Tebliğ, muamelei tebliğiyenin ifa olunacağı memleketin salâhiyettar makamı tarafından mümasil vesikaların tebliğı için mezkûr memleketin kanunu dahilisi ile muayyen olan şekilde, yahut talepname de tebliğın mezkur kanun ile gayri kabili telif olmıyan bir şekli mahsusta icrası hususunda bir arzu ifade edilmiş bulunuyorsa, o şekilde icra olunacaktır. Eğer kendisine vesika irsal olunan

makam, bu işle iştigale salâhiyettar değilse mezkur makam resen vesikayı kendi memleketinin salahiyyettar makamına irsal eyliyecektir.

(d) Tebliğ talebinin icrasını arazisi dahilinde tebliğ vukua gelecek Yüksek Âkit Taraf ancak işbu tebliği kendi hakimiyetini veya emniyetini muhil mahiyette gördüğü takdirde, reddedebilir.

(e) Talepnameyi ahzeden daire, tebliğin vukuunu müsbit bulunan, yahut mezkûr tebliğin icrasına mâni olmuş olan esbabı mübeyyin vesikaları konsolosa gönderecektir. Tebliğin icra edildiği, muamelei tebliğiye icra olanacak memleketin makamı tarafından muharrer ve bu keyfiyeti ve tebliğin suret ve tarihi icrasını muhtevi, bir şahadetname ile tesbit olunacaktır. Tebliğ olunacak vesika, ve var ise, tercümesi ikişer nüsha olarak gönderilecek ve şahadetname, bu nüshalardan biri üzerine muharrer, veya ona merbut bulunacaktır.

Madde 4

Tebliğden dolayı Yüksek Âkit Taraflardan biri tarafından diğerine her hangi mahiyette hiç bir resim tediye edilmeyecektir.

Maahaza 3 üncü maddede mezkur olan ahvalde, memleketinden vesaikin sadır olduğu Yüksek Akit Taraf, canibinden vesaiki mezkurenin tebliğ olunduğu Yüksek Akit Tarafa, tebliğin icrasında müstahdem eşhasa, kanunu mahalli mucibince tediyesi lazım gelen harç ve masarif ile tebliğin bir şekli mahsusta icra edilmesinden mütevellit harç ve masarifi tediye edecektir. Mezkur harç ve masraflar, tebliğ ifa olunan memlekette tebaa hakkında mer'i tarifenin kabili tatbik olduğu derecede, mezkur tarifeye tevfiikan hesap edilecektir. Bu harç ve masrafların tesviyesi, tebliğin ifa olunduğu memleketin makamatı tarafından, 3 üncü maddenin (e) fıkrasında muharrer şahadetname isal edildiği vakit talepnameyi göndermiş olan konsolostan talep edilecektir.

Madde 5

Mübellâgulleyh eğer vesaikin memleketinden sadır olduğu Yüksek Âkit Taraf tebaasından ise tebliğ olunacak vesika hiçbir cebir ve tazyik icra edilmeksizin ve memleketinde tebliğ ifa olunacak Yüksek Âkit Tarafın makamatınca bir müdahale vaki olmaksızın müballâgulleyhe vesaik memleketinden sadır olan Yüksek Âkit Tarafın siyasi veya şebenderî memurini marifetile dahi tebliğ olunabilir.

Vesika, tebliğin icra edileceği memleket lisanında muharrer olacak veya ona bu lisanda bir tercüme merbut bulunacaktır.

Madde 6

Mübellâgulleyh, vesikanın memleketinden sadır olduğu Yüksek Âkit Tarafın tebaasından ise, tebliğ keyfiyeti, vesikanın sadır olduğu memleket kanununun bu usulü kabil ettiği ahvalde, posta ile dahi icra olunabilir.

Beyyine ahzi

Madde 7

Yüksek Âkit Taraflarından birinin mahkemesi diğer Yüksek Âkit Taraf toprağında bir beyyine ahzına karar verirse işbu ahzi beyyine keyfiyeti 8 ve 10 uncu maddelerde muharrer eşkâlden her hangi biri ile vaki olabilecektir.

Madde 8

(a) Mahkeme kendi kanunları ahkâmına tevfikân bir istinabe varakası ile Yüksek Âkit Tarafın arazisindeki salâhiyettar makama müracaat ederek ondan havzai kazası dahilinde bir tahkiki adli icrasını talep edebilir.

(b) İstinabe varakası kendisine müracaat vaki olan makamın lisanında muharrer olacak veya ona, lisanı mezkûrda bir tercüme merbut bulunacak ve bu tercümenin doğruluğu mahkemesinden talep sadır olan Yüksek Âkit Tarafın bir siyâsî veya şehbenderî memuru yahut alakadar memleketlerden birinin resmî veya muhallef bir mütercimi canibinden musaddak olacaktır.

(c) İstinabe varakası, Türkiyede, ait olduğu Türk makamına irsal edilmek üzere bir Britanya konsolosu vasıtasile konsoloshanenin bulunduğu vilâyet valisine, İngilterede, Londradaki Türk konsolosu vasıtasile “Supreme Court of Judicature” “Senior Master”ine gönderilecektir.

(d) Kendisine istinabe varakası gönderilen makamı adli varaki mezkûreyi kendi memleketinin makamından sadır olan istinabe veya emirlerin icrasında müttehaz olan vesaiti cebriyenin aynini istimal ederek icra edilmekle mükellef olacaktır.

(e) Kendi marifetile istinabe varakası irsal olunan konsolos alâkadar tarafların hazır bulunabilmeleri veya kendilerini temsil ettirebilmesi için, istinabe muamelesinin vuku bulacağı tarih ve mahalden, arzu ettiği takdirde, haberdar edilecektir.

(f) İstinabe muamelesinin icrasından ancak:

1 - İstinabe varakasının vüsuku sabit olmadığı,

2 - Makamatına istinabe varakasının gönderildiği memlekette istinabenin icrası ciheti adliyenin vezaifi idadına dahil bulunmadığı,

3 - Memleketinde talebi vakiin icra edileceği Yüksek Âkit Taraf onu hakimiyet veya emniyetini muhil telâkki ettiği takdirde imtina olunabilir.

(g) Kendisine istinabe varakası gönderilen makam salâhiyettar bulunmadığı takdirde, ayrıca bir talebe hacet kalmaksızın, varakai mezkûre aynı memleketin salâhiyettar makamına memleketi mezkurenin kanunlarile mevzu kavaide tevfikân, isal olunacaktır.

h. İstinabe varakasının kendisine gönderilen makam tarafından icra edilmediği ahvalin her birinde, bu makam istinabenin icrasından imtinaa saik olan sebepleri, yahut istinabenin hangi makamı adliye gönderildiğini işaret ederek, istinabe talebini kendisine göndermiş olan konsolosu keyfiyetten derhal haberdar eyliyecektir.

i. İstinabe varakasını icra eden makam takip olunacak usul hakkında kendi memleketinin kanununu tatbik edecektir.

Maahaza talip olan makamın bir usulü mahsusa tatbik edilmesi hakkındaki arzusu is'af olunacaktır; şu şartla ki böyle bir usul istinabenin icra edileceği memleketin kanunile gayri kabili telif olmasın.

Madde 9

(a) İstinabe icrasından dolayı Yüksek Âkitlerden biri tarafından diğerine herhangi bir mahiyette hiçbir resim tediye olunmayacaktır.

(b) Maahaza istinabe talebi kendi mahkemesinden sadır olan Yüksek Âkit Taraf, şahitlere, ehli hibreye, tercüman veya mütercimlere verilecek her nevi harç ve masarifi, ve tav'an icabet etmiyen şahitlerin celbini temin için vaki olan masrafları, ve salahiyettar adli makamın kanunu dahilinin müsait olduğu ahvalde kendilerine icrayı hareket için nihayet verebileceği eşhasın ücurat ve masarafını, ve talep üzerine bir usulü mahsusa takip olunduğu takdirde bundan mütevellit ücurat ve masarifi, arazisinde istinabenin icra edileceği Yüksek Âkit Tarafa tediye edecektir.

(c) Bu ücurat ve masarifin tediyesi istinabenin icrasını talep eylemiş olan konsolostan, istinabe icra olunan memleketin makamı tarafından, işbu istinabenin ifasını müsbit vesaikin hini tevdiinde istenilecektir. Ücurat ve masarifi mezkûre istinabenin icra edildiği memlekette tebaa hakkında mer'i tarifinin kabili tatbik olduğu derecede mezkur tarifeye tevfikân hesap edilir.

Madde 10

(a) Kendi arazisinde beyyine ahzedilecek olan Yüksek Âkit Taraf makamının müdahalesi olmaksızın, huzurlarında beyyinenin istima edileceği mahkemelerin mensup olduğu Yüksek Âkit Tarafın siyasi veya şehbenderî memuru marifetile dahi ahzi beyyine caizdir.

(b) Ahzi beyyine için tayin edilen siyasî veya şehbenderî memuru, mahkemeleri için beyyine talep edilen Yüksek Akit Taraf tebaasından olmak şartile, isimleri muayyen eşhası şahit sıfatile isbatı vücut etmeğe, veya bunları her gûna vesaiki ibraz eylemeğe ve yemin etmeğe davet edebilir, fakat cebir istimaline salâhiyeti yoktur.

(c) Konsolosun istar edeceği davet varakaları beyyinenin ahzolunacağı memleketin lisanında muharrer olacak, yahut onlara o lisanda muharrer bir tercüme merbut bulunacaktır.

(d) Beyyine, istima olunacağı memleket kanunile mevzu usule tevfikân ahz olunabilecek, ve tarafeyn hazır bulunmak veya alâkadar iki memlekettten her birinin mahkemesi huzurunda icrayi harekete salâhiyettar herhangi birşahıs ile kendilerini temsil ettirmek hakkını haiz bulunacaktır.

Madde 11

10 uncu maddede zikrolunan usul ile beyyine ahzi hususundaki teşebbüsün şühudun hazır bulunmaktan, ifade vermekten ve yahut vesaik ibraz eylemekten imtina etmelerinden dolayı akim kalmış olması bilahare 8 inci madde mucibince müracaatte bulunulmasına mani olamaz.

IV

Masarif için teminat ve saire

Madde 12

Maarif için teminat, masarifin ve harçların tediyesi hakkındaki kararlar meccanen müzahareti adliye ve deyin için hapis hususlarında Yüksek Âkit Taraflardan her birinin tebaası diğer Yüksek Âkit Taraf arazisinde iş bu Yüksek Âkit Taraf tebaasına tamamen müsavi bir muameleden müstefit olacaklardır.

Madde 13

Yüksek Âkit Taraflardan birinin tebaası diğerinin arazisinde 12 nci maddeye tevfikân masarif için teminat ifasından istisna edildiği ahvalde böyle bir şahsı tediyei masarife mahkûm eden hükümler, birinci Yüksek Âkit Taraf arazisindeki mehakim veya makamlar tarafından o memleketin kavanini mucibince ilâmatı ecnebiyenin tenfizi hususunda kabili tatbik en müstacel usul ile icra olunacaktır.

V

Ahkâmı umumiye

Madde 14

Bu mukavelenamenin icrasına müteallik olarak tahaddüs edebilecek her gûna müşkilât diploması tarikile hallolunacaktır.

Madde 15

(a) Yüksek Âkit Taraflardan her biri bu mukavelenamenin meriyette bulunduğu esnada her hangi bir zaman, diploması tarikile bu hususta iki ay evvel ihbarı keyfiyet etmek şartı ile mukavelenin ahkâmı mütebakiyesinin mer'iyetine halel gelmeksizin, 5 inci, 6 ncı ve 10 uncu maddelerin mer'iyetine nihayet verebilecektir.

(b) Eğer bu mukavelenamenin mer'iyette bulunduğu müddet zarfında Türkiye Reisicümhuru 5, 6 ve 10 uncu maddelerin haklarında halen tatbik olduğu sınıf eşhastan gayri sunufu eşhasa da teşmiline muvafakatini Londradaki Büyük Elçisi vasıtasile bildirecek olursa, bu maddeler her iki Yüksek Âkit Taraf arazisinde iş bu tebliğ tarihinden itibaren ve o tebliğe tevfikân teşmil olunacaktır.

Madde 16

Türkçe ve İngilizce metinleri müsavi derecede kabili ihticaç olan işbu mukavelename tasdika tâbi olacaktır. Tasdiknameler Londrada teati olunacaktır. Mukavele tasdiknamelerin teatisi tarihinden üç ay sonra iktisabı mer'iyet edecek ve meriyete vaz'ından itibaren üç sene mer'i kalacaktır. İki Yüksek Âkit Taraftan hiç biri müddeti mezkûrenin inkızasından altı ay evvel mukaveleye nihayet vermek niyetinde bulunduğunu diğerine bildirmese, mukavele iki Yüksek Âkit Taraftan her hangi birinin böyle bir tebliğde bulunacağı günden itibaren altı ay geçinceye kadar mer'iyette kalacaktır.

Madde 17

(a) Bu mukavele ne İskoçya veya şimalî İrlandaya, ne Zati Haşmetpenahinin müstemleke ve mahmiyelerinden hiç birine, ne de Müttehîtt Krallık dahilinde Zati Haşmetpenahinin Hükûmeti tarafından hakkında manda icra edilmekte olan manda altındaki araziden hiç birine kendiliğinden tatbik olunmayacak, fakat Zati Haşmetpenahi, mukavelenin 16 ıncı maddeye tevfikan mer'iyette bulunduğu esnada her hangi bir zaman; Türkiyedeki büyük elçisi vasıtasile yapılacak bir tebliğ ile onu yukarıda mezkûr araziden her hangi birine teşmil edebilecektir.

(b) Tebliği mezkûr, alâkadar arazide adlî ve gayri adlî vesaikın ve istinabe varakalarının gönderileceği makamata tayin edecektir. Tebligat veya tercümelerinin yapılacağı lisan İngilizcedir. Keyfiyeti teşmilin mer'iyete vaz'ı tarihi tebliğ tarihinden itibaren bir ay olacaktır.

(c) Yüksek Âkit Taraflardan her biri, bu maddenin (a) fıkrasında muharrer araziden her hangi birine işbu mukavelenamenin teşmili keyfiyetinin mer'iyete vaz'ından itibaren üç sene geçtikten sonra, altı ay evvel diploması tarikile haber vermek suretile, teşmili mezkûre her vakit nihayet verebilir.

(d) 16 ıncı madde mucibince mukavelenin mer'iyetten iskatı, Yüksek Âkit Taraflarca sarahaten başka yolda bir itilaf yapılmadıkça, mukaveleyi işbu maddenin (a) fıkrası mucibince teşmil edilmiş bulunduğu araziden her hangi biri hakkında da kendiliğinden hükümden iskat edecektir.

Madde 18

(a) Yüksek Âkit Taraflar, işbu mukavelename gerek 16 ıncı maddeye gerek bu madde mucibince vukubulan her hangi bir iltihaka tevfikan, mer'iyette bulunduğu esnada her hangi bir zaman, Zati Haşmetpenahinin diploması tarikile yapılan bir tebliğ ile Britanya mecmuai milelinden, Hükûmeti tarafından böyle bir iltihak arzusunda bulunabilecek her hangi bir uzuv için, iş bu mukavelenameye iltihak edebileceğinde ittifak eylemişlerdir; ancak böyle iltihak tebliği, Zati Haşmetpenahinin, mukavelenamenin kabili tatbik olduğu bilûmum arazisi hakkında, bu mukavelenamenin iskatına dair Türkiye Reiscümhuru tarafından bir tebliğ icra olunduktan sonra vaki olamaz. 17 inci maddenin (b) ahkâmı bu kabil tebligat hakkında kabili tatbik olacaktır. Bu kabil iltihaklardan her biri tebliğ tarihinden itibaren bir ay sonra mer'iyet iktisap edecektir.

(b) İşbu maddenin (a) fıkrasında mezkur iltihakın mer'iyete vaz'ı tarihinden üç sene sonra Yüksek Âkit Taraflardan her hangi biri diploması tarikile altı ay evvel fesih ihbarında bulunarak mukaveleyi, hakkında iltihak tebliği yapılmış her hangi bir memlekete taalluku itibarile mer'iyetten iskat edebilir. Mukavelenin 16 ıncı madde mucibince iskati, bu kabil memleketlerden her hangi birine tatbıkına müessir olmayacaktır.

(c) Bu maddenin (a) fıkrası mucibince vaki olacak her hangi bir iltihak tebliği, işbu iltihak tebliğinin hakkında vaki olduğu memleketin Hükûmeti tarafından idare edilen her hangi bir tetümmei araziye veya manda altında bulunan araziye şamil olabilecek ve böyle bir memleket hakkında (b) fıkrasına tevfikan yapılacak her hangi bir fesih tebliği, mezkûr memleketin iltihakına ait tebliğnamenin şamil olduğu tetümmei araziye ve manda altında bulunan araziye de tatbik olunacaktır.

Tasdikenilmakal aşağıda imzası bulunanlar bu mukaveleyi ingilizce ve türkçe metinlerde imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

İki nüsha olarak Ankarada bin dokuz yüz otuz bir senesi teşrinisani ayının 28 inci günü yapılmıştır.

Dr. T. Rüştü

George T. Clerk

Türkiye-İngiltere Muzahareti Adliye mukavelenamesine merbut

İmza Protokolü

Muamelâtı adliyenin temşiyetinde müteakabilen muavenet icrası hakkındaki bugünkü tarihli mukaveleyi imza ederken zirde vaziülimza ve salâhiyeti kâmileyi haiz murahhaslar atideki hususati kararlaştırmışlardır:

17 inci madde ahkâmı, merbut listede "tadat edilen arazinin kaffesinde ve hükümetleri tarafından işbu maddeye tevfikan mukavelenin kendilerine teşmili arzusu izhar edildiği takdirde, kezalik Terre Neuve ve Cenubi Rhodezya ya da tatbik olunacaktır.

İki nüsha olarak Ankarada teşrinisani ayının 28 inci günü yapılmıştır.

Dr. T. Rüştü

George T. Clark

İmza protokoluna merbut liste

Bahamas

Barbados

Bermuda

İngiliz Güyanı

İngiliz Hondürası

Seylan

Kıbrıs

Falkant adaları ve tetümmatı

Fiji

Gambiya (müstemleke ve mahmiye)

Cebelüttarik

Altın sahil

- a. Müstemleke
- b. Aşanti
- c. Şimal arazisi
- d. İngiliz mandası altındaki Togoland

Honk Kong

Jamayik (Törk ve Kaykos adalarile Kayman adaları da dahil olmak üzere)

Kenya (müstemleke ve mahmiye)

Leeward adaları

- Antigua
- Dominika
- Monserrat
- Sent Kristofer ve Nevis
- Virgin adaları

Malaya Devletleri

Müttehith Malaya Devletleri

- Negri Sembilan
- Pahang
- Perak
- Selangor

b. Gayri müttehith Malaya Devletleri

- Yohore
- Kedah
- Kelantan
- Perlis
- Trengganu

Brünei

Malta